

Ojala og Etukeno Oy gegn Finnlandi
Ruusunen gegn Finnlandi
Dómar frá 14. janúar 2014
Mál nr. 69939/10 og 73579/10
8. gr. Friðhelgi einkalífs og fjölskyldu
10. gr. Tjáningarfrelsi
Opinberar persónur. Stjórnámálamenn.

1. Málsatvik

Kærendur í fyrra málinu eru Kari Markus Ojala, útgefandi, finnskur ríkisborgari fæddur árið 1952 og búsettur í Helsinki, og Etukeno Oy, útgáfufyrirtæki sem er finnskt félag með takmarkaða ábyrgð og höfuðstöðvar í Helsinki. Kærandi í síðara málinu er Susan Ruusunen, finnskur ríkisborgari fædd árið 1970 og einnig búsett í Helsinki. Málin snerust um sakfellingu Ruusunen og Ojala fyrir að rita og birta sjálfsævisögu þeirrar fyrrnefndu, þar sem fram komu upplýsingar um ástarsamband hennar við forsætisráðherra Finnlands um níu mánaða skeið á embættistíma ráðherrans.

Forsætisráðherrann sat í embætti frá júní 2003 til júní 2010 en bókin kom út í febrúar 2007. Í október 2007 voru Ojala og Ruusunen ákærð fyrir að birta upplýsingar um einkalíf forsætisráðherrans. Ráðherra krafðist einnig skaðabóta úr hendi útgefandans en aðhafðist ekki gagnvart Ruusunen. Bókin var tekin úr sölu í febrúar 2008. Í mars sama ár vísaði héraðsdómur ákærunum frá en á millidómstigi og í Hæstarétti Finnlands voru báðir kærendur sakfelldir fyrir brot gegn friðhelgi einkalífs ráðherrans. Að vísu var ýmislegt í bókinni talið réttmætt viðfangsefni almannaumræðu en að lýsingar á kynlífi og nánnum samskiptum brytu gegn friðhelgi einkalífs ráðherrans.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur töldu brotið gegn tjáningarfrelsi sínu skv. 10. gr. sáttmálans. Ruusunen hélt því sérstaklega fram að hún hefði einungis skýrt frá eigin einkalífi, jafnvel þótt upplýsingarnar hefðu einnig varðað forsætisráðherrann fyrrverandi.

Niðurstaða

Dómstóllinn féllst á að tjáningarfrelsi kærenda skv. 10. gr. sáttmálans hefði verið skert. Skerðingin hefði verið lögmælt og stefnt að því lögmæta markmiði að vernda mannorð annarra. Því þyrfti að leysa úr því álitamáli hvort skerðingin hefði verið nauðsynleg í lýðræðisþjóðfélagi. Dómstóllinn rifjaði upp mikilvægi tjáningarfrelsisins en það tæki ekki aðeins til lítt umdeilda „upplýsinga“ eða „hugmynda“ heldur einnig til þess sem ofbýður, hneykslar eða raskar ró manna. Undantekningar frá tjáningarfrelsinu yrði að túlka þröngt og og sýna yrði fram á nauðsyn hvers kyns takmarkana þess á sannfærandi hátt.

Í orðinu „nauðsyn“ í skilningi 2. mgr. 10. gr. sáttmálans fælist að fyrir hendi þyrfti að vera brýn þjóðfélagsþörf. Við mat sitt á því hvort slík þörf væri til staðar og til hvaða úrræða skyldi gripið hefðu innlend yfirvöld ákveðið svigrúm. Þegar dómstóllinn sinnti eftirlitshlutverki sínu þyrfti hann að skoða skerðinguna í ljósi heildarsamhengis málsins, m.a. efnis ummæla kærenda og samhengis þeirra. Einkum þyrfti að ákvarða hvort innlend yfirvöld hefðu gætt meðalhófs miðað við þau lögmætu markmið sem stefnt var að og hvort réttlættingarrök þeirra ættu við og væru nægjanleg. Dómstóllinn þyrfti bæði að ganga úr

skugga um að innlend yfirvöld hefðu beitt viðmiðum sem samrýmdust sáttmálanum og að þau hefðu byggt á ásættanlegu mati á staðreyndum málsins.

Dómstóllinn minnti á að enda þótt mörk leyfilegrar gagnrýni á stjórnmálamenn séu tiltölulega rúm, geti jafnvel opinberar persónur byggt á lögmætum væntingum um vernd og friðhelgi einkalífi síns. Enn fremur hefði dómstóllinn nýlega sett fram þær meginreglur sem rétt væri að beita við skoðun á nauðsyn skerðingar tjáningarfrelsis til verndar mannorðs eða réttinda annarra, en í slíkum málum gæti dómstóllinn þurft að ganga úr skugga um hvort innlend yfirvöld hefðu gætt eðlilegs jafnvægis milli stríðandi réttinda sem sáttmálinn verndaði. Þau sjónarmið sem skiptu máli væru:

- (i) framlag til umræðu sem varðaði almenning,
- (ii) hversu þekktur einstaklingurinn væri og frá hverju væri sagt,
- (iii) fyrri framganga viðkomandi,
- (iv) sannleiksgildi upplýsinganna og aðferð við öflun þeirra,
- (v) efni, form og afleiðingar birtingar,
- (vi) þyngd viðurlaga.

Í málum kæranda hefðu innlendir dómstólar m.a. litið til þess að bókin lýsti ekki aðeins einkamálum Ruusunen og ástarsambandi hennar við forsætisráðherrann, heldur einnig aðstæðum þar sem tveir ólíkir heimar finnsks samfélags mættust, annars vegar auðugur flokksleiðtogi og hins vegar einstæð móðir í fjárkröggum. Ráðherra hefði verið opinber persóna og hefði sem slíkur þurft að umbera meiri umfjöllun og gagnrýni en fólk almennt. Ekkert benti til að upplýsinga hefði verið aflað með blekkingum eða á ólögmetan hátt. Þvert á móti hefði leyfis ráðherra verið óskað, og það veitt, til að nota mynd af honum á bókarkápunni. Stíll bókarinnar hefði hvorki verið ögrandi né ýkjukenndur. Ekkert hefði komið fram um að rangt hefði verið farið með staðreyndir eða kærendur gengið fram af óheilindum. Þá hefðu innlendir dómstólar litið til fyrri upplýsinga sem ráðherra hefði veitt um fjölskyldu sína og venjur, m.a. í sjálfsævisögu sem hann gaf út árið 2005.

Dómstóllinn taldi innlenda dómstóla hafa lagt áherslu bæði á tjáningarfrelsi kæranda og rétt ráðherrans til friðhelgi einkalífs síns. Meðal annars hefðu þeir vegið og metið meginreglur 10. gr. sáttmálans og þau sjónarmið sem mótast hefðu í nýlegri dómaframkvæmd dómstólsins. Litið hefði verið til sjónarmiða um brýna þjóðfélagsþörf og meðalhóf. Hæstiréttur Finnlands hefði talið ákveðna hluta bókarinnar fjalla um kjarnaþætti í einkalífi ráðherrans og vera til þess fallna að baka honum þjáningu og fyrirlitningu. Hefði Hæstiréttur því talið nauðsynlegt að skerða tjáningarfrelsi kæranda til að vernda friðhelgi einkalífs ráðherrans.

Dómstóllinn taldi þessa röksemdarfærslu ásættanlega, enda rökstudda á sannfærandi hátt og með hliðsjón af dómaframkvæmd sinni. Þegar svo háttaði til þyrfti veigamiklar ástæður til að hann setti eigin skoðun í stað niðurstöðu innlendra dómstóla. Loks hefðu viðurlög verið hófleg. Innlendir dómstólar hefðu byggt á rökum sem bæði skiptu máli og nægðu til að sýna fram á nauðsyn skerðingar tjáningarfrelsisins. Með tilliti til þess svigrúms sem ríki nytu í þessu efni hefði verið gætt eðlilegs jafnvægis milli þeirra hagsmuna sem vógust á í málinu. Ekki hefði því verið brotið gegn 10. gr. sáttmálans.